

ኤርትራ፣ ምድሪ ባሕሪ
ሳልሳይ ምዕራፍ
ቀዳሞት ኣድራጋ ጠያይቲ
(7)

ደራሲ - ኣልኣሚን መሓመድ ሰዒድ

ኢትዮጵያ ብ 14 ሕዳር 1962 ንኤርትራ ብሓይሊ፡ ናብ ግዝኣታ ምስ ጸንበረት፡ ንዝነበረ ፈደራላዊ ስርዓት ብኡ ንብኡ ፍሩስ ከም ዝኸውንን ከም ዝስረዝን ገበረት። ኣብ ኩለን ዓበይቲ ከተማታት ኤርትራ፡ ከም ኣስመራ፡ ከረንን ባጽዕን ዝኣመሰላ ሰፋሕቲ ሰላማዊ ሰልፍታትን ኣብዮቱታን ብቕጽበት ተላዕለ። ከም ውጽኢት ናይተን ዝተኻየዳ ሰልፍታትን ኣብዮቱታን ድማ፡ ብዙሓት ብኣማኢት ዝቕጽሩ ኤርትራውያን ግዳይ ሞትን ምዱንንን ኣብ ዝተፈላለያ ኣብያተ-ማእሰርቲ ኢትዮጵያ ኮኑ።

ድሕሪ ገለ መዓልታት ዑመር እስማኒል ዝተባህለ፡ ንከተማ ከሰላ ምስ መጸ፡ ብኣጋጣሚ ኣብ እንዳ ሻሂ ማሕጃብ ኣልጃዓሊ፡ ምስ እድሪስ ተራኸቡ። ሰላምታ ድሕሪ ምልውዋዋ፡ ሻህን ዝሒል ማይን ድሕሪ ምእዛዝ፡ እድሪስ ቀልጢፉ፡-“ደሓን ድኻ ዑመር፡ ንከሰላ እንታይ ኣምጸኣካ?” ክብል ሓተቶ።

ዑመር እስማኒል፡-“ኩነታት ዓዲ ሕማቕ እዩ ዘሎ። ሰላማዊ ሰልፍታትን ኣድማታትን ኣብ ኣብያተ-መቐደስ፡ መሳጊድን ኣብያተ-ክርስትያናትን፡ ኣብ ቅዱስ ቁርእን ዘምህሩ ከባቢታት ከተረፉ ብምልሓምም፡ ሓፈሻዊ ኩነታትን ህይወትን ኣብ ኤርትራ እናተዘናበላ ክመጽእ ጅሚሩ ኣሎ። ስለ ዝኾነ፡ ብትዕዝብቲ ብዙሓት፡ ኣብያተ-ማሕቡስን መሓየሪ ቦታታትን ብኬጋታት ኣዕለቅሊቕን ኣለዎ።” ኢሉ፡ ዝነበሮ ሓበሬታ ብምትእምማን ኣቕረበ።

እድረስ፡ ዝያዳ ክፈልጥ ብምድላይ፡-“ህይወት ክሳብ ክንድዚ ጽንክርቲ ድያ ዘላ?” ክብል ብምስድማም ሕቶ ኣቕረበ።

ዑመር እስማዒል፡-“ህይወት፡ ኣብ ዓድና ኣዝያ ጸንኪራ እያ ትመስል። ሰላማውያን ኤርትራውያን ንምብታንን ኣኼባታት ንምክልኻልን፡ ትካላት ስለያ ኢትዮጵያንን መስልቶምን፡ ኣፍራስ ተጠቕሞም ሰላማውያን ከጋፍዑን ክብድሉን፡ ከም ስራሕ ተታሓሕዘምዎ ኣለዉ። ንገዛእ ርእሶይ ብኣባላት ፖሊስን ስለያን ኢትዮጵያ፡ ብኣባትርን ዱላታትን ብዘይንሕስያ ተሃሪመን ተቐጥቂጠን። እዚ ጥራሕ ከይኣከል፡ ከም ኩሎም ዜጋታት፡ ኤርትራ ናብ ኢትዮጵያ ክትጽንበር የብላን ኢልካ፡ ኣብቲ ኣብ ገዛ ብርሃኑ ዝተኻየደ ዘይሕጋዊ ፖለቲካዊ ሰልፊ ተሳትፍካ ብዝብል ምክንያት፡ ዝኾነ በደል ከይፈጸምኩ ኣብ ልዕሊ ዝተፈላለዩ ግፍዕታት ተኻይዶም።” ኢሉ ብምረት ገለጸ።

እቲ ርክብ ኣገዳሲ እናኾነ ክመጽእ ምስ ጀመረ፡ ማሕጃብ ኣልጃዓሊ ምስ ተሓወደም፡ ሰላምታ ድሕሪ ምልውዋጥ፡ ንዑመር እናጠመተ፡-“ኹሉ ዘሎካ ንሓወይ እድረስ ኣወፊኻዮ ትመስል።” ፍሽኽ እንዳበለ።

ዑመር ዘረብኡ ብምቕጻል፡-“ኣይትሰከፍ፡ ኹሉ ዘሎኒ ሓበሬታ ንእድረስ ኣይሃብኩዎን። ገና ግዜ ኣይሓለፈን ዘሎ። ዕላልና እውን ቀጻሊ እዩ። ኣስዒቡ’ውን፡- “ብዙሓት ብዛዕባ ምጽንባር ኤርትራን ኢትዮጵያን ከይረበሾምን ከዩሕዘኖምን ኣይተረፉን። ብዙሓት እንተላይ ምስ ኢትዮጵያ ዝደናገጹ ዝነበሩ ከይተረፉ፡ ኢትዮጵያ ብውድታዊ ኣገባብ ንኤርትራ ክትጎብጥ እያ ዝብል ግምት ስለ ዘይነበሮም፡ ኤርትራ ካብ እታ ምስኣ ዝደናገጹ ኢትዮጵያ ከም እትምዕብል ይኣምኑ ብምንባሮም ድማ፡ ስምዒቶም ከይሓበኡ፡ ቡቲ ዝተፈጸመ ከም ዝሓዘኑን ከም ዝንሃዩን ክገልጹ ፈተኑ።” በለ።

እድረስ፡ ኣብ መንጎ ብምእታው፡-“ሰባት ብዛዕባ ኣብ መንጎ ተጋድሎ ሓርነት ኤርትራን ምንቅስቃስ ሓርነት ኤርትራን ዝተኸሰት ፍልልያት፡ ኣውራ ኣብዚ እዋን ብኸመይ ይርእዮዎን ይትርጉምዎን?” ክብል ሓተተ።

ዑመር እስማዒል፡-“ኣብ መንጎ ክልቲኦም ውድባት ዝተኸሰተ ፍልልያት ብዙሕ ዝፈልጦ የብለይን። ሰባት ብዛዕባ እቲ ፍልልያት እንተ ተዛረቡ፡ ባህሪ ናይቲ ዘሎ ፍልልይ ክጭበጥ ዝከኣል ኣይኮነን። ብዝኾነ፡ ኣብ ውሽጢ ኤርትራውያን ዝፍጠር ፍልልያት ብቕልጡፍ እንተ ዘይተፈትሐን ዘይተኣረመን፡ ኣብ መጻኢ ምዕባላታት ፖለቲካውን ዕጥቃዊ ስራሕ፡ ዓቢ ኣሉታዊ ስንብራት ከይሃለዎ ኣይክተርፍን እዩ።” ብዘይ ስክፍታ መለሰ።

ማሕጃብ ኣልጃዓሊ፡ ብዛዕባ ኣብ መንጎ ኤርትራውያን ፍልልያት ዳግም ክዘረብን ኣብ ክትዕ ክቕርብን ብዘይ ምድላይ፡-“ኣብዚ እዋን፡ ብሰፍሑ ዝረኣ ዘሎ ጽዑቕ ንጥፈታት ሓይልታት ፖሊስ ኤርትራ፡ ብወገንካ ብኸመይ ትርእዩ?” ክብል ሓተተ። ዑመር እስማዒል፡ ንዝተላዕለ ጉዳይ ግምት ብምሃብ፡- “ገለ ኣብ ምንቅስቃስ ሓርነት ኤርትራ ብምስጢር ዝተወደቡ፡ ኣባላት ፖሊስ ኤርትራ፡ ነቲ ብኢትዮጵያ ዝተወሰደ ናይ ጎበጣ ስጉምቲ ብምንጻግን ብምእባይን፡ ኣብ ባጽዕ ገለ ንቡር ወይ ፍሉጥ ዘይኮነ ምንቅስቃስ ብምርኣይ፡ ካብ ገለ ናይ ፖሊስ መኻዚኖ ባጽዕ ብርክት ዝበሉ ኣጽዋር ክምንዘዑ ተራእዩ። ከም ሓላፊ ወተሃደራዊ መኻዘን ፖሊስ ኤርትራ ኣብ

ከተማ ባጽዕ ዝሰርሕ ዝነበረ ሰርጀንቲ መሓመድ ሰዒድ ሸምሲ ዝተባህለ፡ ምስ ጉምሑድ እድሪስ፡ ኣሕመድ እስማዒልን እብራሂም ኣደም ዝተባህሉ፡ ገለ ሚስጢራውያን ኣባላት ምንቅስቓስ ሓርነት ኤርትራ ዝኾኑ ኣባላት ፖሊስ ኮይኑ፡ ነቲ ኣብ መኻዝኖ ዝነበረ ኣጽዋር ብምጉሕንታን፡ ናብ ገጠራት እቲ ከባቢ ኣምረሑ።” ክብል ብሰምዒት ገለጸ።

ዑመር እስማዒል ኣቓልቦ ማሕጃብ ኣልጃዓልን እድሪስን ከም ዝሰሓበ ብምርዳእ፡ “ብህሉው ኩነታት ዝቐሓሩ ገለ ሹዱሸተ ኣባላት ፖሊስ ኤርትራ፡ ነቲ ካብ መኻዝን ኣጽዋር ባጽዕ ዝሰለቡዎ ሓዞም፡ ብሓንቲ ናይ ሓደ ኣባል ምንቅስቓስ ሓርነት ኤርትራ እትውነን ታክሲ ተንጻዞም፡ ብዘይ ገለ ጸገም ኢራፊይል ኣብ ዝተባህለ ከባቢ ብሰላም ክበጽሑ እኳ እንተኸኣሉ፡ ክማርኹዎም ዝከተተሎዎም ዝነበሩ ሓይልታት ፖሊስ ብጅግንነት ተታኹሶም፡ ሓደ ጉምሑድ እድሪስ ዝተባህለ ፖሊስ ክስውኡም ከሎ፡ እቶም ዝተረፉ ፋሕ-ፋሕ ክብሉ ከኣሉ።” ክብል ኣዘንተዎ።

ስርሒት ባጽዕ ኣዝያ ኣገዳሲት ኮይና፡ ብሳላ ጽንዓት ኣባላት ምንቅስቓስ ሓርነት ኤርትራ ዕውቲ ነይራ ጥራይ ዘይኮነት፡ ዓባይ ጽፍዒት ንመግዛእቲ ኢትዮጵያ እውን ነበረት። እታ ስርሒት መርኣያ ኣብያ ንመግዛእቲ ኢትዮጵያ ኣብ ኤርትራ እትቐጸር ኮይና፡ ኣብ መላእ ገጠራት ኤርትራ ዝተፈላለዩ ስርሒታት ንምክያድ ምቹእ ባይታ ከም እትፈጥር ድማ ብንጹር ኣብረሀት።

መግዛእቲ ኢትዮጵያ፡ ነቶም ነቲ ናይ ባጽዕ ስርሒት ዘካየዱ ንምሓዝ ዝፈተኖ ተበግሶ ብምፍሻሉ፡ መልሱ-ግብሩ ድማ፡ ነቶም ንሃገርም ኸውፊዩ ዝወጹ ኣባላት ፖሊስ ኤርትራ፡ ከም ሸፋቱ ቐጽሩ፡ ሸፋቱ ሓጊዝኩምን መገዲ መሪሕኩምን ብዝብል ናይ ሓሶት ጠቐነ፡ ኣብ ልዕሊ ኤርትራውያን ዜጋታት ዝተፈላለዩ ግፍዕታት ኣውረደ።

ዑመር እስማዒል፡ ንእድሪስን ማሕጃብ ኣልጃዓልን ምሉእ ጥዕናን ነዊሕ ዕድመን እናተመነየሎም ተፋነዎም።

ማሕጃብ ኣልጃዓሊ ንእድሪስ እናጠመተ፡ “ከሳዕ ሕጂ ንጹር መልሲ ክረኽበሎም ዘይከኣልኩ ሕቶታት ኣባላት ፖሊስ ከተማ ባጽዕ ስለምንታይ ንበረኻ ክወጹ ከም ዝተሃወኹ? እንታይ ዘገድዶም ነገር ነይሩ? ምዕራባዊ ቆላታት ኤርትራ ንመግዛእቲ ኢትዮጵያ ንምቅዋምን ንነብስኻ ንምዕቃብን ተኸእሎ እናሃለዎ፡ ኣብ መንጎኡምን መንጎ ሓምድ ዓዋተ ናይ ሓባር መደብ ስራሕ ንምውጻእ ክሰርሑ ዘይምኽኣሎም እንታይ እዩ?” ዝብሉ ሕቶታት ሓተተ።

እድሪስ፡ ብሕቶታት ማሕጃብ ኣልጃዓሊ ተገዳስነት እናኣርኣዩ ብወገኑ፡ “ኣብ መንጎ ሓምድ እድሪስ ዓዋተን ካብ ባጽዕ ዝወጹ ኣባላት ፖሊስ ኤርትራ ዝኾኑ ምትእስሳራት ወይ ርክባት ነይሩዎም ክበሃል ዝከኣል ኣይኮነን። ብመሰረት ቤላ-ቤለዎ፡ ምንቅስቓስ ሓርነት ኤርትራ ምስ ሓምድ እድሪስ ዓዋተ፡ ብሓባር ክሰርሕ መደባትን ድልዎትን ከም ዝነበሮ ዝብል ግን ኣሎ። ስለ ዝኾነ፡ ንሓምድ ንምርካብ ዝተፈላለዩ ደገፍቲ ምንቅስቓስ ሓርነት ኤርትራ፡ ናብ ገጠራት ባርካ ተንቀሳቂሶም ዝብል ተወሳኺ ሓበሬታ እውን ኣሎ። ኣብ መንጎ ሓፋሽ ህዝብን ብረት ዓጢቕም ንመግዛእቲ ዝብድሁን ሃገራውያን ኤርትራውያን፡ ገለ ስምዒታዊ ምድንጋጻ ክህሉ ባህርያውን መጎታውን እዩ። እንተኾነ፡ ገለ ወተሃደራት ንበረኻ ብምውጻእ፡

ንሰራዊት መግዛእቲ ብዘይ ገለ ምቅርራባትን ብዘይ ገለ ውሱናትን ግሉጻትን ዕላማታት ክብድሁ ዘጸግም ጉዳይ እዩ ዝመስል።” ብዘይ ገለ ምውልዋል በለ።
አሰዲቡ’ውን፡-“አብ ፖሊስ ኤርትራ ዝነበሩ አማሲኡ ብረት ዝግጠቐ ይኸኑ፡ አብ ካልእ ኮይኖም መነባብርኦም ዝመርሑ ዝነበሩ ሰባት ከጸልም ወይ ከነውር ዘይኮንኩ፡ ስለምንታይ እቶም ዝምልከቶም ምንቅስቓስ ሓርነት ኤርትራ ይኸኑ ተጋድሎ ሓርነት ኤርትራ፡ ብዛዕባ አገባብ ምብዳህ ወተሃደራውን ጸጥታውን ህላወ ኢትዮጵያ አብ ኤርትራ፡ ዝድለ ውጥናት ዘየውጸኡ? ዝብሉ ሕቶታት እውን ምስ ነብሰይ የልዕሎም ነበርኩ።” ዝብል ሓውሲ ትንታኔ ዘለዎ ርእይቶ አቕረበ።

ማሕጃብ አልኻልፋ፡ ንእድሪስ እናጠመተ፡ ብዛዕባ አብ ዝተፈላለዩ ከተማታት ኤርትራ፡ አውራ ብሓፋሽ ህዝቢ ኤርትራ ዝተኻየዱ ሰላማዊ ሰልፍታትን አድማታትን ዝምልከቱ፡ ከምኡ’ውን ዝተባህሉ ቤላ-ቤሎው ብምዝካር፡-“ትማሊ ሓደ ዘይፈልጦ ሰብ መጽኡኒ፡ ሰላምታ ድሕሪ ምልውዋጥ፡ ሓደ ዓርኩ “ሰብ-ስልጣን ኢትዮጵያ፡ አባላት ምንቅስቓስ ሓርነት ኤርትራ ኢኹም ብምባል፡ ከም እቶም ሸፋቱ ዝገብሩዎ፡ ንብረት ምዕናውን ዜጋታት ምቕታልን ዝአመሰሉ ተግባራት ክፍጽሙ ድሕሪ አይብሉን እዮም” ኢሉ አዘንተወለይ።” አዲቡ’ውን፡-“እቲ ዝበልኩኻ ሰብ፡ ገለ አባላት ምንቅስቓስ ሓርነት ኤርትራ ከም በዓል፡ ዓብዱ አልኻልቕ መሓመድ ሓሰን፡ ሰዲድ ደረንካይን ተስፋ-ዝጊ ሃይለን ዝአመሰሉ አሰማት ጠቐሱለይ። እቶም ብኢትዮጵያ ዝተአሰሩ ድማ ልዕሊ ሚእቲ በጺሖም፡ እቲ ናይ ማእሰርቲ ዘመተ አብ ውሱናት ሰባት ወይ ገለ ከተማታት ዝተሓጸረ አይነበረን። አልማማዊ ሰብአዊ መስላት ዜጋታት ዝግህስ ነይሩ።” ክብል ገለጹለይ።
እድሪስ ብወገኑ፡-“እቶም ዝተአሰሩ ፍሉጣት አባላት መሪሕነት ምንቅስቓስ ሓርነት ኤርትራ ይርከቡዎም ድዮም ?” ክብል ሓተተ።

ማሕጃብ አልጃዓሊ፡-“እወ፡ ብመሰረት ዝገለጸለይ፡ እንጥርጥርም ሰባት ከም በዓል፡ ጠበቓ እሰማዒል ሓጅ መሓመድ፡ ኢንጀነር ዓብዱ ከራርን ሸኽ ስራጅ ዓብዱን አብ ቀይዲ ከም ዝአተዉ ብተወሳኺ ገለጹለይ።” ክብል ነቲ ዝቕረበሉ ሕቶ መለሰ።
ክልቲኦም አዕሩኽ ድኻም ስለ ዝተሰመዖም፡ ነናብ ቦትኦም ከይዶም ከዕሩፉ፡ አብ ካልእ አጋጣሚ ብደሓንን ሰላምን ክራኸቡ ተሰማሚዖም ተፈላለዩ።